

Abordări doctrinare și jurisprudențiale privind infracțiunile de corupție

Doctrinal and practical approaches to corruption offences

Alexei Barbăneagră¹, Petru Boloș²

Rezumat: Prevenirea și combaterea faptelor de corupție, promovarea standardelor de etică și integritate, trebuie să reprezinte unul dintre cele mai importante obiective ale justiției pentru realizarea unui climat juridic menit să orienteze societatea civilă și politică către noi căi de progres economic și social. Corupția reprezintă un flagel al lumii contemporane manifestându-se plenar pe plan economic, administrativ, juridic și politic, lezând desfășurarea normală a relațiilor din aceste domenii.

Cuvinte-cheie: corupție, mită, infracțiune, justiție, funcționar.

Abstract: Preventing and combating the corruption facts, the promoting standards of ethics and integrity, must represent one of the most important objectives of justice for achieving of a legal climate meant to guide the civil and political society towards new paths of economic and social progress. Corruption is a scourge of the contemporary world, manifesting itself fully on the plan economic, administrative, legal and political, harming the normal development of relations from these fields. In order for an act of corruption to constitute a crime and, therefore, to be subject to criminal sanctions, it must meet the elements provided by the criminal law. Crimes through which corruption is committed are included in the Romanian Criminal Code in Title V “Crimes of corruption and service”, Chapter I “Crimes of corruption” [15]: “Taking bribes” (art. 289), “Bribery ”(Art. 290), “Trafficking in influence ”(art. 291), “Buying influence ”(art. 292), “Deeds committed by or in connection with the members of the arbitral tribunals ”(art. 293), "Deeds committed by foreign officials or in connection with them" (art. 294). In the old Criminal Code, in a broader sense, corruption is not contained in a specific article, but we find the crimes that are limited to corruption in the current Criminal Code.

Keywords: corruption, bribery, crime, justice, official.

¹ Profesor univ. dr. hab., Universitatea Liberă Internațională din Moldova – Republica Moldova, Universitatea de Stat din Moldova - Republica Moldova.

² Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova - Republica Moldova, email: petru_bolos@yahoo.com.

1. Considerații preliminare

Corupția constituie o faptă deosebit de periculoasă pentru o societate, întrucât lezează derularea normală a relațiilor sociale, economice, juridice și politice.

Răspândită în diverse domenii ale activității sociale și nu numai, corupția se dovedește a fi o adevărată plagă ce este greu de combătut, manifestându-se în diferite sectoare: sănătate, justiție, politică, guvern, politică, afaceri, sport etc., fapt ce a necesitat înființarea în țara noastră a Direcției Naționale Anticorupție, instituție care are ca obiectiv principal urmărirea și combaterea corupției, la nivel mediu și înalt. Aceasta este o organizație juridică în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, menită să combată și să prevină infracțiunile de corupție care au ca efect cauzarea de daune mai mari de 200.000 de euro ori dacă obiectul infracțiunii îl reprezintă bunuri sau sume de bani în valoare de peste 10.000 euro.

Pedeapsa aplicată pentru infracțiunile de corupție diferă de la o țară la alta și chiar de la un cod penal la altul.

În opinia lui Jacob Maarten van Bommelen, „fiecare stat este singurul care determină în ce măsură este adekvat să-și protejeze instituțiile și cetățenii prin sancțiuni penale și unde este necesar să se stabilească limită subtilă între tentativa pedepsită sau nu sau participarea la un act pedepsibil”³.

Potrivit opiniei autorilor G. Antoniu, M. Popa, Șt. Daneș, „în cadrul infracțiunilor pe care le comite un funcționar, un loc important prin gravitatea ei ocupă luarea de mită”⁴.

V. Dobrinoiu precizează că îndeosebi “corupția reprezintă o abatere de la moralitate, de la corectitudine, de la datorie, dar ceea ce ne interesează în primul rând este că ea reprezintă o abatere de la lege”⁵.

1.1. Aspecte doctrinare din punct de vedere filosofic, științific, social, politic și juridic privind instituția corupției

În doctrină română, în opinia distinșilor autori G. Antoniu, M. Popa, Șt. Daneș, „Infracțiunea s-a săvârșit atât din partea funcționarului (luare de mită), cât și din partea cetățeanului (dare de mită) în momentul când s-a făcut promisiunea, acceptată de funcționar și nu în momentul când s-au înmânat banii”⁶.

Consider că această opinie aduce o confuzie în sfera actului direct sau indirect al infracțiunii de mituire și tentativa de dare sau de luare de mită, însă nu pare a fi departe de perceptia infracțiunii de corupție prin infracțiunea de mită, cu condiția ca promisiunea de dare de mită să fie serioasă din partea mititorului, acesta să aibă responsabilitatea cerută de lege, iar fapta să intre în atribuțiile de

³ J. M. van Bommelen, *Le Droit pénal international*, Printed by E.J. BRILL, Leiden, Netherlands, 1965, 257 p.

⁴ G. Antoniu, M. Popa, Ș. Daneș, *Codul penal pe înțelesul tuturor*, Editura Politică, București, 1970, 463 p.

⁵ V. Dobrinoiu, *Corupția în dreptul penal român*, Editura Atlas Lex, București, 1995.

⁶ G. Antoniu et al., *op. cit.*

serviciu a funcționarului care primește mita iar acesta să aibă responsabilitate, astfel încât aceste condiții pot motiva infracțiunea de luare sau dare de mită.

În opoziție cu această opinie, D. Ciuncan consideră că “dacă foloasele necuvenite nu au fost obținute, iar acțiunea nu s-a produs, nu putem vorbi de o tentativă, nici măcar o tentativă de luare de mită, întrucât legiuitorul a pus pe același plan, ca element material al infracțiunii de luare de mită, activități care constituie un început de executare cu fapta în formă consumată (de exemplu, pretenderea în raport cu primirea banilor sau a foloaselor), iar darea de mită comportă aceeași discuție”⁷. Această opinie este în concordanță cu cerințele Codului penal român și Codului penal din Republica Moldova, întrucât tentativa de luare sau de dare de mită nu este incriminată.

În situația în care persoana care a luat mita nu a nominalizat funcționarul pe lângă care are influență, sau i-a dat un nume fictiv, acțiunea respectivă este considerată ca fiind infracțiunea de trafic de influență.

Însă, în situația în care persoana care a luat mita nu indică deloc funcționarul sau cel puțin autoritatea, serviciul, ori actul în vederea căruia va uza de influență sa, nu ne aflăm în prezența unei tentative la infracțiunea de trafic de influență, însă infracțiunea respectivă poate fi încadrată la infracțiunea de înșelăciune. Nici în situația în care actul pentru înfăptuirea căruia se ia mita nu intră în atribuțiile de serviciu ale funcționarului nu va putea fi încadrat la infracțiunea de trafic de influență, ci va fi încadrată la infracțiunea de înșelătorie.

Într-o ediție revăzută și completată a actualului Cod penal, prof. G. Antoniu ș.a., revine asupra analizei infracțiunii de mită, precizând că această infracțiune trebuie să aibă loc înaintea îndeplinirii sarcinii de serviciu a funcționarului public, având caracterul unei răsplăți pentru activitatea cerută funcționarului, iar “dacă foloasele date funcționarului nu au nici o legătură cu activitatea de serviciu a acestuia ori i-au fost oferite după efectuarea actului, funcționarul necunoscând până atunci intenția aceluia care a dat foloasele, nu va exista infracțiunea de luare de mită, ci, eventual, o altă infracțiune (înșelăciune, primire de foloase necuvenite)”⁸.

Contra acestei opinii, în lucrarea sa, Dreptul penal al afacerilor, D. Ciuncan precizează că: “Dacă foloasele necuvenite nu au fost obținute, iar acțiunea s-a produs, ne aflăm în fața unui caz de abuz în serviciu, dacă întrunește elementele constitutive ale acestei infracțiuni, prevăzută de art. 248 C. pen. anterior (Abuzul în serviciu contra intereselor publice, corespunzător Articolul 297 Abuzul în serviciu din actualul cod penal) sau în forma calificată a acesteia, art. 248¹ din vechiul Cod penal român (Abuzul în serviciu în forma calificată). Dacă, în schimb, organul de urmărire penală face dovada unei pretinderi de foloase necuvenite, putem vorbi doar de infracțiune în variantă consumată, întrucât pretenderea în

⁷ D. Ciuncan, *Dreptul penal al afacerilor. Probleme teoretice, aspecte practice*, Editura Universul Juridic, București, 2012, ISBN 978-973-127-729-5, 493 p.

⁸ G. Antoniu, Ș. Daneș, M. Popa, *Codul penal actual comentat pe înțelesul tuturor*, Editura Orizonturi, București, 2010, ISBN 978-973-736-120, 711 p.

raport cu primirea banilor sau a foloaselor necuvenite sunt puse de legiuitor pe același plan”.

Așadar, putem să avem în vedere faptul că infracțiunea de mituire poate avea loc și sub varianta formei continuante, ori în varianta formei consumate.

În conformitate cu opiniiile exprimate mai sus, distinșii profesori Al. Barbăneagră, Gh. Alecu și.a., consideră că în conținutul infracțiunii de luare/dare de mită, există în primul rând o ofertă acceptată în mod tacit sau în mod direct “important fiind pentru existența infracțiunii de luare de mită faptul că mituitul nu-și exprimă dezacordul, nu refuză, nu respinge propunerea, deci nu respinge oferta”⁹.

În doctrina română s-a subliniat faptul că sunt identificate ca fiind acte de corupție acele fapte care sunt săvârșite în legătură cu îndeplinirea unor funcții, obligații de serviciu, constând în abaterea și nesocotirea acestor norme de serviciu, “urmărind în toate cazurile un profit”¹⁰.

În jurisprudență, conform practiciei judiciare constante a Înaltei Curți de Casație și Justiție, “fapta funcționarului public de a solicita o sumă de bani cu titlu de împrumut, în scopul de a face un act contrar îndatoririlor sale de serviciu, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de luare de mită, prevăzută de art. 254 (vechiul) C. pen.. Apărarea inculpatului, în sensul că suma de bani găsită asupra sa cu ocazia realizării acțiunii de flagrant reprezintă un împrumut acordat de denunțător, este de altfel și lipsită de suport logic, în condițiile în care nu se află cu denunțătorul în relații de prietenie, care să justifice acordarea cu titlu de împrumut a unei sume apreciabile, de 30000 de euro, iar în al doilea rând, interceptările convorbirilor telefonice, efectuate în concordanță cu prevederile art. 91¹ (vechiul) C.pr.pen., coroborate cu declarațiile martorului denunțător și cu celealte probe administrate confirmă scopul ilicit al primirii sumei de bani”¹¹.

În mod diametral opus, într-o altă speță s-a concluzionat: “Cât timp nu s-a probat distinct că inculpata ar fi promis în schimbul împrumutului îndeplinirea sau neîndeplinirea unor acte intrând în sfera atribuțiilor sale de serviciu, instanța a considerat că împrumutul nu constituie un folos în sensul art. 254 (vechiul) C.pen. Între inculpată și denunțător a existat o relație îndelungată de încredere”¹².

⁹ A. Barbăneagră, Gh. Alecu, V. Berliba, V. Budeci, T. Carpov, V. Cușnir, R. Cojocaru, A. Mariț, T. Popovici, Gh. Ulianovshy, X. Ulianovchi, N. Ursu, V. Volcinshy, *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, Centrul de drept al Avocaților (Tipografia Reclama SA), 2009, Chișinău, ISBN 978-9975-105-20-0, 860 p.

¹⁰ Al. Boroi, N. Neagu, *Armonizarea legislației române cu legislația comunitară în materie de corupție*, în Rev. Dreptul nr. 4/2003, pp. 117-125.

¹¹ Curtea de Apel Cluj, s.pen. și min., dec. nr. 51/A din 12 mai 2009, [Online] la www.legalis.ro, accesat la data de 20.12.2020.

¹² CSJ, completul de 9 judecători, decizia nr. 102/2003, [Online] la www.legalis.ro, accesat la data de 20.12.2020.

V. Dobrinoiu, lansează următoarea opinie: Corupția este o probă de venalitate a celui care primește o recompensă¹³ și oferă cetățenilor tristul spectacol al venalității.

Prezentă încă din vremuri vechi în viața publică, continuând și evoluând odată cu trecerea timpului, corupția a fost înfierată și de mare poet Mihai Eminescu: “o națiune corruptă este o națiune pierdută. Lumea v-a văzut cu mirare transformându-vă de azi până mâine în milionari, fără să poată a-și explica misterul acestei extraordinare schimbări [...]. Cetățeanul onest și-a zis atunci cu descurajare că secretul avuției nu e în muncă, ci aiurea: îndoiala s-a introdus în sufletul lui, dezgustat, el a repetat cuvântul lui Catone: Virtutea e o ficțiune. Exemplul pornind de la cap, contagiuinea s-a lățit, cangrena a cuprins parte din corpul social, și astăzi amenință să prăvălească națiunea în prăpastie. Nimic nu este mai periculos pentru conștiința unui popor decât priveliștea corupției și a nulității recompensate... Această priveliște îi ia poporului încrederea în valoarea muncii și în siguranța înaintării prin merit. Dându-le zilnic exemplu că, fără a ști ceva și fără a fi muncit, cineva poate ajunge bogat și om de vază...”¹⁴.

1.2. Cadrul legal privind infracțiunile de corupție

Legea nr. 78 din 8 mai 2000¹⁵ pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, face referire la infracțiunile de corupție existente în Codul penal prevăzute la art. 289-292, inclusiv atunci când acestea sunt comise de persoanele prevăzute la art. 308 C.pen. român.

Articolul 10 [13] al acestei legi (la 01-02-2014, art. 10 a fost modificat de pct. 6 al art. 79 din Legea nr. 187 din 24 octombrie 2012)¹⁶ incriminează o serie de infracțiuni asimilate infracțiunilor de corupție: “a) stabilirea, cu intenție, a unei valori diminuate, față de valoarea comercială reală, a bunurilor aparținând operatorilor economici la care statul sau o autoritate a administrației publice locale este acționar, comisă în cadrul acțiunii de privatizare ori de executare silită, de reorganizare sau lichidare judiciară ori cu ocazia unei operațiuni comerciale, ori a bunurilor aparținând autorității publice sau instituțiilor publice, în cadrul unei acțiuni de vânzare a acestora sau de executare silită, săvârșită de cei care au atribuții de conducere, de administrare, de gestionare, de executare silită, de reorganizare ori lichidare judiciară; b) acordarea de subvenții cu încălcarea legii sau neurmărirea, conform legii, a respectării destinației subvențiilor; c) utilizarea subvențiilor în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate, precum și utilizarea în alte scopuri a creditelor garantate din fonduri publice sau care urmează

¹³ V. Dobrinoiu, *Traficarea funcției și a influenței în dreptul penal*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, 238 p.

¹⁴ Mihai Eminescu, *Opere XIII, Publicistică - 1882-1883, 1888-1889 „Timpul”, „România Liberă”, „Fintîna Blanduziei”*, Editura Academiei RSR, București, 1985, 370 p.

¹⁵ [Online] la <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/22361>, accesat la data de 22.12.2020.

¹⁶ Legea nr. 187 din 24 octombrie 2012 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, publicată în M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012.

să fie rambursate din fonduri publice”. Art. 13 al aceleiași legi arată că infracțiune de corupție este și “fapta persoanei care îndeplinește o funcție de conducere într-un partid, într-un sindicat sau patronat ori în cadrul unei persoane juridice fără scop patrimonial, de a folosi influența ori autoritatea sa în scopul obținerii pentru sine ori pentru altul de bani, bunuri sau alte foloase necuvenite”.

Pentru ca o faptă de corupție să constituie infracțiune și, prin urmare să fie supusă sancțiunilor penale, trebuie să îtrunească elementele prevăzute de legea penală.

Infracțiunile prin care se realizează corupția sunt cuprinse în Codul penal român în Titlul V “Infracțiuni de corupție și de serviciu”, Capitolul I “Infracțiuni de corupție”¹⁷: “Luarea de mită” (art. 289), “Darea de mită” (art. 290), “Traficul de influență” (art. 291), “Cumpărarea de influență” (art. 292), “Fapte săvârșite de către membrii instanțelor de arbitraj sau în legătură cu aceștia” (art. 293), “Fapte săvârșite de către funcționari străini sau în legătură cu aceștia” (art. 294).

În vechiul Cod penal, într-un sens mai amplu, corupția nu este conținută într-un articol anume, însă regăsim infracțiunile care se circumscriu corupției în actualul Cod penal.

Astfel, în Titlul VI – “Infracțiuni care aduc atingere activității organizațiilor de stat, organizațiilor obștești sau altor activități reglementate de lege”, Capitolul I “Infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul”¹⁸, se regăseau: “Abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor” (art. 246), “Abuzul în serviciu prin îngrădirea unor drepturi” (art. 247), “Abuzul în serviciu contra intereselor obștești” (art. 248), “Neglijența de serviciu” (art. 249), “Purtarea abuzivă” (art. 250), “Divulgarea unor secrete privind interesele obștești” (art. 251), “Neglijența în păstrarea secretului de stat” (art. 252), “Refuzul înapoierii în țară” (art. 253), “Luarea de mită” (art. 254), “Darea de mită” (art. 255), “Primirea de foloase necuvenite. Darea de mită” (art. 256), “Traficul de influență” (art. 257), “Faptele săvârșite de alți salariați” (art. 258).

Analizând ambele coduri penale române, se observă o diferență de optică în abordarea infracțiunilor de corupție, o nouă încadrare a infracțiunilor ce caracterizează corupția.

În Codul penal al Republicii Moldova¹⁹, infracțiunile de corupție sunt incluse în Capitolul XV – “Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere” și anume: “Corupere pasivă” (art. 324), „Corupere activă” (art. 325), „Traficul de influență” (art. 326), „Abuzul de putere sau abuzul de serviciu” (art. 327), „Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu” (art. 328), „Neglijența în serviciu” (art. 329), „Primirea de către un funcționar a recompensei ilicite” (art. 330),

¹⁷ Actualul Cod penal al României, cuprins în Legea nr. 286/2009, intrat în vigoare la 1 februarie 2014, odată cu Legea de aplicare nr. 187/2012 și cu o serie de modificări aduse la versiunea inițială publicată în M. Of. al României, Partea I nr. 510 din 24.07.2009.

¹⁸ Codul Penal din 21 iulie 1968, emitent Parlamentul României, publicat în B. Of., Partea I, nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968, intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 1969.

¹⁹ Codul penal al Republicii Moldova, [Online] la <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=331268>, accesat la data de 21.12.2020.

„Încălcarea regulilor privind declararea veniturilor și proprietății de către demnitarii de stat, judecători, procurori, funcționari publici și unele persoane cu funcție de conducere” (art. 330²⁰), „Falsul în acte publice” (art. 332). În același sens al infracțiunilor de corupție, în cadrul Capitolului XVI – „Infracțiuni săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale”, găsim următoarele infracțiuni: „Luarea de mită” (art. 333), „Darea de mită” (art. 334) și „Abuzul de serviciu” (art. 335).

1.3. Accepțiuni privind definirea corupției

Direcția Națională Anticorupție referindu-se la sintagma corupție apreciază că: “În sens larg, corupția este abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie. Ca expresie a relației dintre autorități și cetățeni, corupția reprezintă folosirea discreționară a poziției sau a funcției, prin recurgerea la mijloace ilicite sau ilegale, în scopul obținerii unor interese personale sau de grup”²⁰.

Convenția penală din 27 ianuarie 1999 privind corupția, de la Strasbourg, emisă de Consiliul Europei face o diferențiere între corupția activă și corupția pasivă. În acest sens, în Capitolul II cu privire la măsurile care pot fi luate la nivel național, găsim art. 2 cu titlul “*Corupția activă* a agenților publici naționali”: “Fiecare parte adoptă măsurile legislative care se dovedesc necesare pentru a stabili drept o infracțiune penală, conform dreptului său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat, faptul de a propune, oferi sau de a da, direct sau indirect, orice avantaj necuvenit unuia dintre agenții săi publici, pentru el însuși sau pentru altcineva, pentru ca el să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unui act în exercițiul funcțiunilor lui.”

Codul penal al Republicii Moldova prezintă coruperea activă în art. 325, care, în conținutul alin. (4), exonerează de răspundere persoana care s-a autodenunțat neavând cunoștință de faptul că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care acesta a săvârșit-o, ori dacă aflându-se în situația de a fi fost extorcat, persoana respectivă a promis, a oferit ori a dat bunuri și servicii.

În cadrul art. 3 al Convenția penală din 27 ianuarie 1999 privind corupția, emisă de Consiliul Europei, este specificată și *corupția pasivă* a genților publici naționali: “Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat, faptul unuia dintre agenții săi publici de a solicita sau primi, direct sau indirect, orice avantaj necuvenit pentru el însuși sau pentru oricine altcineva, sau de a accepta o ofertă sau o promisiune a unui avantaj pentru a efectua sau a se abține de la efectuarea unui act în exercițiul funcțiunilor lui”²¹.

S.G. Longinescu, consider că, “faptă se numește o întâmplare perceptibilă în timp și spațiu, iar faptele juridice sunt acele fapte care creează sau înființează,

²⁰ [Online] la https://www.pna.ro/fapta_coruptie.xhtml, accesat la data de 21.12.2020.

²¹ Convenția penală din 27 ianuarie 1999 privind corupția, emisă de Consiliul Europei (publicată în M. Of. nr. 65 din 30 ianuarie 2020).

schimbă, întăresc, desfințează sau nimicesc îndrituirile (drepturile subiective). (Fapte care înrâuresc asupra drepturilor subiective)”²².

Magistratul C. Danileț deosebește corupția sistemică de corupția sporadică: “Corupția sistemică (endemică) este corupția care este parte integrantă și esențială a sistemului economic, social și politic. Practic, majoritatea instituțiilor și a activităților sunt folosite și dominate de indivizi și grupuri de indivizi coruși neexistând altă alternativă pentru cetățeni decât să acceptă și să se implice în aceste acte de corupție. Raportat la o singură instituție, corupția sistemică apare atunci când întreaga organizație, cultura sau leadership-ul său îngăduie practici corușe, închid ochii în fața acestor acte și chiar încurajează asemenea comportamente inadecvate. Corupția sporadică (ocasională) se petrece în mod neregulat, ocasional, și influențează nu mecanismul, ci individul, afectând doar morala celor implicați. În aceste cazuri, nu se poate vorbi de o rețea, nici măcar la nivel teritorial”²³.

În doctrină a fost avansată ideea corupției negre, a corupției cenușii și a corupției albe: “Corupția neagră se referă la comportamentele repudiate atât de opinia publică, cât și de elite. Corupția cenușie privește condamnarea corupției dorită doar de elitele societății. Corupția albă privește fapte sau comportamente antisociale a căror sanctiune nu este dorită de nici o categorie socială, corupția fiind găsită tolerabilă. Intră aici activitatea de lobby, dar și mici „attenții” (de exemplu, flori) date profesoarei, doctorului etc.”²⁴.

2. Cadrul legal și analiza conținutului juridic al infracțiunii de luare de mită

În vechiul Cod penal [16], în art. 254 era prevăzută infracțiunea “Luarea de mită” care stipula: „Fapta funcționarului care, direct sau indirect, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin, ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase sau nu o respinge, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini, ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu, sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi. Banii, valorile sau orice alte bunuri care au făcut obiectul luării de mită se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani”.

Actualul Cod penal român ²⁵ incriminează infracțiunea de luare de mită în art. 289: ”Luarea de mită. (1) Fapta funcționarului public care, direct ori indirect, pentru sine sau pentru altul, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se

²² S.G. Longinescu, *Elemente de Drept Roman*, vol. II, Editura Librăriei SOCEC & Cie, Societate anonimă, București, 1908, 177 p.

²³ C. Danileț, *Corupția și anticorupția în sistemul juridic*, Editura C.H. Beck, București, 2009, ISBN 978-973-115-639-2, 209 p.

²⁴ *Idem*.

²⁵ Actualul Cod penal al României, cuprins în Legea nr. 286/2009, intrat în vigoare la 1 februarie 2014, odată cu Legea de aplicare nr. 187/2012 și cu o serie de modificări aduse la versiunea initială publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 510 din 24.07.2009.

cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase, în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică ori de a exercita profesia sau activitatea în executarea căreia a săvârșit fapta. (2) Fapta prevăzută în alin. (1), săvârșită de una dintre persoanele prevăzute în art. 175 alin. (2), constituie infracțiune numai când este comisă în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri. (3) Banii, valorile sau orice alte bunuri primite sunt supuse confiscării, iar când acestea nu se mai găsesc, se dispune confiscarea prin echivalent”.

În vederea elucidării prevederilor art. 175 alin. (2) se menționează faptul că “este considerat funcționar public, în sensul legii penale, persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public²⁶”.

G. Antoniu, Șt. Daneș, M. Popa, opiniază faptul că “funcționarul public își comercializează, își vinde funcția și încrederea care i-au fost acordate primind direct sau indirect ori pretinzând bani sau alte foloase, ori numai acceptând promisiunea unor astfel de foloase²⁷”.

Reținem că, spre deosebire de vechiul Cod penal, în actualul Cod penal român nu mai este incriminată varianta faptică a nerespingerii promisiunii unor astfel de foloase necuvenite, acțiune care în vechiul Cod penal era formulată clar: “și nu o respinge”.

În doctrină s-a pus problema situației în care cumpărătorul de influență nu ar avea niciun interes să cumpere influență. “De pildă i s-a spus că are plângere penală la parchet și în realitate acesta nu avea nicio plângere. Trebuie să existe un interes real al cumpărătorului de influență, pentru existența infracțiunii de la art. 257 C.pen. Se pune problema dacă pentru a exista trafic de influență este necesar ca actul de serviciu să fie unul licit sau poate fi și un act ilicit? În C.pen. din 1936 se făcea precizarea că actul poate fi licit sau ilicit. Codul actual, nefăcând vreo distincție, e valabilă această interpretare”

Condițiile preexistente ale infracțiunii de luare de mită semnifică faptul că este necesar să existe un vector care exercită un serviciu de interes public pentru a se încadra în infracțiunea de luare de mită.

Cerința esențială constă în faptul că funcționarul public trebuie să aibă în atribuțiile sale competența de a îndeplini, de a nu îndeplini, de a întârzia sau de a accelera îndeplinirea actului pentru care este mituit.

O cerință esențială a infracțiunii de luare de mită este ca banii sau foloasele patrimoniale sau nepatrimoniale nu trebuie să fie cuvenite în mod legal făptuitorului, acestea putând fi determinate sau nedeterminate.

²⁶ *Idem.*

²⁷ G. Antoniu et al., *Codul penal actual comentat pe înțelesul tuturor, op. cit.*

Pretinderea, primirea sau acceptarea promisiunii de bani sau de alte foloase necuvenite trebuie să aibă legătură directă cu atribuțiile de serviciu ale funcționarului.

2.1 Obiectul infracțiunii de luare de mită

Obiect juridic special. În ceea ce privește obiectul juridic special, acesta este reprezentat de buna desfășurare a relațiilor de serviciu și relațiile sociale în legătură cu acestea.

Reținem că unii autori subliniază că obiectul juridic este constituit din “valorile sociale privitoare la cinstea, corectitudinea, probitatea în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu ale funcționarilor publici și a altor funcționari și la apărarea intereselor legale ale persoanelor împotriva faptelor negative ale acestora, în scopul desfășurării normale a activității de serviciu”²⁸.

Obiectul material al infracțiunii de luare de mită. În principiu, conform opiniei majoritare, infracțiunea de luare de mită nu are un obiect material datorită faptului că “în situația infracțiunii de luare de mită, ca și în cazul tuturor infracțiunilor de corupție de altfel, atingerea obiectului juridic nu este în nici un fel legată de vreo vătămare ori de punere în pericol a sumelor de bani sau a celorlalte foloase primite sau pretinse”²⁹.

Și în doctrina din Republica Moldova găsim opinia că infracțiunea de luare de mită, din art. 333 Cod penal, “este lipsită de obiect material, sumele de bani ori avantajele respective constituind doar lucruri dobândite prin săvârșirea infracțiunii.

Cu toate acestea, există în doctrina română există opinia că “problema existenței sau inexistenței unui obiect material la infracțiunea de luare de mită este destul de controversată. Potrivit unor opinii, obiectul material îl constituie mita, adică banii sau alte foloase, care nu i se cuvin subiectului activ”.³⁰

Considerăm că obiectul material trebuie luat în considerare ținând cont de existența ori de inexistența unui obiect material cert aferent infracțiunii de luare de mită.

2.2. Subiecții infracțiunii de luare de mită

Subiectul activ. Subiectul activ este nemijlocit calificat (autor, coautor).

În cazul formei tip, subiectul activ este funcționarul public a cărui definiție o găsim în art. 175 alin. (1) din Codul penal român.

Potrivit art. 175 alin. (2) Cod penal, subiectul activ este persoana asimilată funcționarului public (ex: notarii publici, executorii judecătorești, farmaciștii, medicii (coroborat cu art. 34 din Legea nr. 46/2003, legea drepturilor pacientului),

²⁸ P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca, *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a nouului Cod penal și a Codului penal din 1968*, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2012, ISBN 978-973-127-943-5.

²⁹ V. Dobrinoiu, *op. cit.*

³⁰ V. Dobrinoiu, N. Conea, *Drept penal. Partea specială*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2000, 431 p.

notarii, lichidatorii judiciari, executorii judecătorești, experții ș.a.). Persoana assimilată funcționarului public poate fi subiect activ nemijlocit al infracțiunii cu condiția ca fapta să fi fost comisă în legătură cu neîndeplinirea întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri.

Pot fi subiecți activi persoanele care sunt chemate în baza unui acord de arbitraj să pronunțe o hotărâre cu privire la un litigiu care le este dat spre soluționare de către părțile acestui acord, indiferent dacă procedura arbitrală se derulează în baza legii române ori în baza altei legi, sau pot fi cenzorii ș.a.

Ca atare, subiectul activ nemijlocit calificat este funcționarul public, care poate fi atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică. Doar o persoană care are însușirea de a fi funcționar public sau o altă calitate din cele prevăzute de legea penală.

Pe de altă parte, subiectul activ poate fi complice, instigator, care poate fi orice persoană (fizică/juridică) ce are capacitate cerută de lege.

În doctrina Republicii Moldova, subiect activ al infracțiunii de luare de mită este “persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală”³¹.

Reținem opinia exprimată în doctrină cu privire la pluralitatea naturală de făptuitori care “poate îmbrăca și forma incriminării bilaterale sau al dublei incriminări cum este cazul infracțiunilor de dare de mită și luare de mită, ca infracțiuni de sine stătătoare (disociate)”³².

În jurisprudență, s-a considerat că în situația în care pretinderea sau primirea mitei s-a făcut pentru funcționarul pe lângă care se intervine, nu poate fi considerată o primire „pentru altul”, deoarece se trafică influența pe lângă funcționar. În acest caz se cumpăra serviciul, nu influența, și va fi o infracțiune de luare de mită. „Fapta inculpatului care, în calitate de agent de poliție, sesizat cu o plângere penală sub aspectul infracțiunii de distrugere, contactează pe făptuitor și îi pretinde o anumită sumă de bani, destinată procurorului de caz, unui martor ale cărui declarații le va influența și lui însuși, întrunește elementele constitutive ale infracțiunilor de luare de mită și trafic de influență, în concurs ideal. Fapta de pretindere a sumei de bani are un dublu scop: acela de a motiva inculpatul în vederea denaturării materialului probator și a emiterii propunerii de neîncepere a urmăririi penale, dar și pe acela de a trafica influența procurorului de caz, abilitat conform legii ca, pe baza propunerii motivate a inculpatului, să emită o soluție de netrimitere în judecată”³³.

Subiectul pasiv. Subiectul pasiv special este autoritatea publică, instituția sau persoana juridică de interes public ori privată în cadrul căreia făptuitorul își desfășoară atribuțiile de serviciu, respectiv autoritatea publică a statului străin,

³¹ A. Barbăneagră *et al.*, *op. cit.*

³² Petre Dungan, *et al.*, *op. cit.*

³³ C.A. București, s. I pen., dec. nr. 85 din 21 martie 2011, publicată A. Trancă, *Luarea și darea de mită, traficul de influență. Practică judiciară*, Editura Hamangiu, București, 2011, p. 57.

instanța internațională în care subiectul activ nemijlocit își îndeplinește serviciul. De asemenea, poate fi considerată a fi subiect pasiv special al infracțiunii de luare de mită și persoana constrânsă să dea mită.

2.3. Conținutul constitutiv al infracțiunii de luare de mită

În continuare este prezentată latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită.

Elementul material. Elementul material constă în pretinderea (prin formularea unei pretenții de bani sau de alte foloase necuvenite), primirea (direct sau indirectă de foloase necuvenite, sau acceptarea de bani sau alte foloase necuvenite prin acordul explicit sau implicit de a accepta acțiunea de mituire).

Urmarea socialmente periculoasă. Urmarea imediată a infracțiunii o constituie starea de pericol pentru desfășurarea normală a raporturilor de serviciu a funcționarului și a instituției din care acesta face parte.

În doctrină găsim opinia că “Luarea de mită este o infracțiune formală, de simplă acțiune, în care urmarea constă într-o stare de pericol”³⁴.

Legătura de cauzalitate. Raportul de cauzalitate se prezumă. Legătura de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei, netrebuind să fie dovedită.

Latura subiectivă a infracțiunii de luare de mită este intenția directă, iar mobilul sau scopul comiterii faptei tipice nu trebuie dovedit.

În continuare sunt prezentate forme, modalități și sancțiuni în cazul infracțiunii de luare de mită.

Varianta agravată a infracțiunii de luare de mită este fapta de luare de mită de către o persoană ce îndeplinește o funcție de demnitate publică sau persoana care îndeplinește una dintre următoarele funcții: judecător, procuror, organ de cercetare penală, arbitru chemat să soluționeze un litigiu dintre părți într-o procedură arbitrală internă sau internațională.

Varianta atenuată a infracțiunii de luare de mită este fapta de luare de mită comisă de către persoana care exercită în mod permanent sau în mod temporar, cu sau fără remunerație, un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public, ori în cadrul unei persoane juridice.

Formele în care poate fi realizată infracțiunea de mituire sunt: actele premergătoare – nu există. Tentativa nu este posibilă.

După modul de consumare a infracțiunii de luare mită, acesta are două forme: faptă de luare de mită consumată și faptă de luare de mită epuizată. Poate fi o faptă consumată care are loc în momentul pretinderii, primirii, acceptării promisiunii de bani sau foloase necuvenite care au legătură cu realizarea sau nerealizarea sarcinilor de serviciu ale funcționarului respectiv. În cazul faptei de luare de mită epuizată, aceasta poate să fie săvârșită în formă continuată, epuizându-se după efectuarea ultimului act de executare (unitatea legală).

³⁴ D. Dinuică, M. K. Guiu, *Luarea de mită în noul Cod penal*, în Revista Universul Juridic nr. 6, iunie 2015, pp. 45-53.

3. Cadrul legal și analiza conținutului juridic al infracțiunii de dare de mită

În art. 255 vechiul Cod penal român³⁵ se incrimina infracțiunea de dare de mită, ca fiind: “Promisiunea, oferirea sau darea de bani ori alte foloase, în modurile și scopurile arătate în art. 254, se pedepsesc cu închisoare de la 6 luni la 5 ani. Fapta prevăzută în alineatul precedent nu constituie infracțiune atunci când mituitorul a fost constrâns prin orice mijloace de către cel care a luat mită. Mituitorul nu se pedepsește dacă denunță autorității fapta mai înainte ca organul de urmărire să fi fost sesizat pentru acea infracțiune. Dispozițiile art. 254 alin. (2) se aplică în mod corespunzător, chiar dacă oferta nu a fost urmată de acceptare. Banii, valorile sau orice alte bunuri se restituie persoanei care le-a dat în cazurile arătate în alin. (2) și 3.”

Infracțiunea de dare de mită este incriminată în art. 290 din noul Cod penal român: “Darea de mită. (1) Promisiunea, oferirea sau darea de bani ori alte foloase, în condițiile arătate în art. 289, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani. (2) Fapta prevăzută în alin. (1) nu constituie infracțiune atunci când mituitorul a fost constrâns prin orice mijloace de către cel care a luat mita. (3) Mituitorul nu se pedepsește dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta. (4) Banii, valorile sau orice alte bunuri date se restituie persoanei care le-a dat, dacă acestea au fost date în cazul prevăzut în alin. (2) sau date după denunțul prevăzut în alin. (3). (5) Banii, valorile sau orice alte bunuri oferite sau date sunt supuse confiscării, iar când acestea nu se mai găsesc, se dispune confiscarea prin echivalent”.

Condiții preexistente ale infracțiunii de dare de mită. Actul licit sau ilicit solicitat de către mituitor funcționarului public să facă parte din atribuțiile de serviciu ale funcționarului, banii și foloasele necuvenite să nu facă parte din categoria banilor care i se cuvin funcționarului (salariu, prime etc.), aşadar să fie bani sau foloase care nu se cuvin funcționarului neavând un drept asupra lor. Promisiunea/ofertirea/ darea de bani sau alte foloase necuvenite poate avea loc anterior, concomitent sau ulterior îndeplinirii/neîndeplinirii atribuțiilor de serviciu solicitate de către mituitor.

3.1. Obiectul infracțiunii de dare de mită

Obiectul juridic special. Obiectul juridic al infracțiunii de dare de mită este buna desfășurare a relațiilor de serviciu și relațiile sociale în legătură cu acestea.

Obiectul material. În principiu, infracțiunea de dare de mită nu are obiect material.

Și în doctrina din Republica Moldova se consideră că “infracțiunea de dare de mită (art. 334 Cod penal al R. Moldova) este lipsită de obiect material. Sumele de bani ori avantajele respective nu constituie decât lucruri care au fost date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni”³⁶.

³⁵ Codul Penal din 21 iulie 1968, emitent Parlamentul României, publicat în B. Of., Partea I, nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968, intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 1969.

³⁶ A. Barbăneagră *et al.*, *op. cit.*

3.2. Subiecții infracțiunii de dare de mită

Subiectul activ. Subiectul activ poate fi autorul, coautorul, instigatorul sau complicele. Subiect activ poate fi orice persoană fizică sau juridică cu capacitate penală. Funcționarul public poate fi subiect activ al infracțiunii de dare de mită, însă subiectul nemijlocit al infracțiunii de dare de mită nu este în același timp și complice sau și instigator la infracțiunea de dare de mită.

Subiectul pasiv. Subiectul pasiv special este autoritatea/instituția publică sau persoana juridică de interes public/privat în cadrul căreia persoana mituită își desfășoară atribuțiile de serviciu.

3.3. Conținutul constitutiv al infracțiunii de dare de mită

Latura obiectivă a infracțiunii de dare de mită. Elementul material al infracțiunii de dare de mită este constituit din făgăduirea/promisiunea de bani sau de foloase necuvenite care a fost făcută unui funcționar public în directă legătură cu îndeplinirea sau neîndeplinirea sarcinilor sale de serviciu, fără ca bunurile promise să fie prezentate persoanei mituite.

Un alt element material al infracțiunii de dare de mită este oferirea de bani sau alte foloase necuvenite către un funcționar public în legătură cu îndeplinirea/neîndeplinirea sarcinilor de serviciu, chiar dacă oferta este acceptată sau nu.

Alt element material al infracțiunii de dare de mită este darea/remiterea efectivă a banilor ori a altor foloase necuvenite unui funcționar public în legătură cu îndeplinirea/neîndeplinirea sarcinilor sale de serviciu.

Elementul material poate fi înfăptuit în mod direct de către mituitar sau în mod indirect prin mijlocirea unei alte persoane intermediare, care devine complice la infracțiunea de dare de mită, însă în situația în care persoana intermediară este cea care a generat determinarea făptuitorului de a săvârși infracțiunea, înseamnă că se poate reține instigare la darea de mită.

Reținem și că în doctrina din R. Moldova se apreciază “Componența de infracțiune de dare de mită (art. 334 C. pen al R. Moldova) este una formală, consumarea infracțiunii având loc odată cu realizarea elementului material, adică odată cu darea de bani, bunuri, avantaje. Pentru existența infracțiunii de dare de mită este suficientă acțiunea de transmitere a banilor, valorilor sau a altor foloase, fără a fi necesară și îndeplinirea actului pentru care s-a dat mită”³⁷.

Latura subiectivă presupune intenția directă. Mituatorul acționează cu un scop special, și anume îndeplinirea, neîndeplinirea sau întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle de serviciu ale celui asupra căruia săvâršește actul de corupere, ori efectuarea unui act contrar respectivelor îndatoriri. “Fapta constituie infracțiunea de dare de mită chiar dacă scopul nu este realizat”³⁸.

Urmarea socialmente periculoasă. Urmarea imediată este reprezentată de starea de pericol cu privire la desfășurarea în condiții bune a raporturilor de

³⁷ *Idem.*

³⁸ Tudorel Toader, *Drept penal. Partea specială*, Suport de curs, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Drept, 2008, 92p.

serviciu a funcționarului public ori a persoanei care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost învestită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public.

Legătura de cauzalitate. Legătura de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei tipice a infracțiunii de dare de mită, ea netrebuind să fie dovedită.

Latura subiectivă. Latura subiectivă a infracțiunii de dare de mită este intenția directă, iar scopul și mobilul efectuării faptei tipice.

Forme, sancțiuni și alte aspecte în cazul infracțiunii de dare de mită. Formele infracțiunii de dare de mită sunt: actele pregătitoare și consumarea faptei. Tentativa nu este posibilă. Cu toate acestea, în opinia unor doctrinari din Republica Moldova “În situația în care mita propusă nu a fost luată, acțiunile mituitorului urmează a fi încadrate în tentativă de dare de mită”³⁹, fapt ce ridică nelămuriri din moment ce infracțiunea de tentativă de dare de mită nu este în mod explicit inclusă în cadrul articolului respectiv.

Actele pregătitoare sunt posibile, dar nu sunt incriminate. Consumarea infracțiunii de dare de mită poate avea loc sub două forme: forma consumată (care are loc în momentul promiterii/oferirii/dării banilor/foloaselor necuvenite funcționarului care a fost mituit), și forma epuizată (care poate fi comisă în formă continuată și se epuizează după efectuarea ultimului act de executare).

Cauza specială de neimputabilitate este conținută în acțiunea de constrângere (prin orice mijloace chiar și cu amenințarea cu un pericol grav) a mituitorului prin presiunea pe care a realizat-o asupra persoanei care a dat mita în scopul determinării acestuia să efectueze infracțiunea de dare de mită.

Cauza specială de nepedepsire este constituită din denunțarea de către făptuitor către o autoritate competente sau necompetente a infracțiunii de dare de mită mai înainte ca organul de urmărire penală să fi luat cunoștință despre această infracțiune.

Banii/foloasele necuvenite oferte (chiar dacă nu au fost acceptate) sau banii/foloasele necuvenite date se confiscă, iar dacă nu se găsesc, făptuitorul va fi obligat la plata echivalentului în bani a acestora.

Nu se supun acțiunii de confiscare banii/foloasele necuvenite promise ori în cazul constrângerii mituitorului, sumele de bani care au fost puse la dispoziția mituitorului pentru realizarea flagrantului de luare de mită, banii/foloasele necuvenite date în situația în care se reține cauza specială de nepedepsire. Cu toate acestea, chiar dacă se reține în favoarea mituitorului cauza specială de nepedepsire, bunurile vor fi confiscate dacă banii, valorile sau orice alte bunuri au fost date de mituitor înaintea denunțului.

Potrivit opiniei exprimată în doctrină, “Nu interesează pentru existența acestei infracțiuni, care este deja consumată în momentul acțiunii incriminate de

³⁹ Alexei Barbăneagră, *et al.*, *op. cit.*

către agent, conduita ulterioară a celui mituit (ex.: restituirea mitei, neîndeplinirea actului pentru care a acceptat promisiunea, oferirea sau darea mitei)”⁴⁰.

4. Concluzii

Prevenirea și combaterea faptelor de corupție, promovarea standardelor de etică și integritate reprezintă unul dintre cele mai importante obiective ale justiției pentru realizarea unui climat juridic menit să orienteze societatea civilă și politică către noi cai de progres economic și social.

Prezentă în relațiile din toate sferele de activitate ale guvernelor, instituțiilor statului, în societatea civilă și nu numai, corupția are rădăcini adânci în obiceiul acceptat de-a lungul timpului de a mitui, obicei care a fost proliferat în timp, amplificat și dezvoltat în diverse ramuri ce pot aduce beneficii utilizatorilor ei în detrimentul unei societăți dezvoltate și evolute. De aceea, instituțiile statului au nevoie de o eradicare a acestui flagel impropriu unei societăți care se dorește a exista într-un stadiu superior de dezvoltare.

Eradicarea evoluției corupției se poate face încă din școală, școala fiind menită să formeze caracterul loial, moral și corect, și, ulterior, prin intermediul instituțiilor statului, care sunt chemate la stoparea acestui flagel în primul rând pe planul conștiinței și în al doilea rând pe planul societății în ansamblul ei.

Referințe

- Antoniu A., Popa M., Daneș Șt., *Codul penal pe înțelesul tuturor*, Editura Politică, București, 1970, 463 p.
- Antoniu G., Daneș Șt., Popa M., *Codul penal actual comentat pe înțelesul tuturor*, Editura Orizonturi, București, 2010
- Barbăneagră A., (coord.), *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudență CEDO și a instanțelor naționale)*, Centrul de drept al Avocaților (Tipografia Reclama SA), Chișinău, 2009
- Boroi Al., Neagu N., *Armonizarea legislației române cu legislația comunitară în materie de corupție*, în Rev. Dreptul nr. 4/2003, pp. 117-125.
- Ciuncan D., *Dreptul penal al afacerilor. Probleme teoretice, aspecte practice*, Universul Juridic, București, 2012
- Dobrinoiu V., *Corupția în dreptul penal român*, Editura Atlas Lex, București, 1995
- van Bemmelen J.M., *Le Droit pénal international*, Printed by E.J. BRILL, Leiden, Netherlands, 1965
- Dobrinoiu V., *Traficarea funcției și a influenței în dreptul penal*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983
- Mihai Eminescu, *Opere XIII, Publicistică - 1882-1883, 1888-1889 „Timpul”, „România Liberă”, „Fîntîna Blanduziei”*, Editura Academiei RSR, București, 1985
- Longinescu S.G., *Elemente de Drept Roman*, vol. II, Editura Librăriei SOCEC & C-ie, Societate anonimă, București, 1908
- Danileț C., *Corupția și anticorupția în sistemul juridic*, Editura C.H. Beck, București, 2009

⁴⁰ Gh. Diaconescu, D. Dinuică, M. Ketty-Guiu, Gh. Bică, C. Duvac, *Drept penal. Partea specială*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2007, ISBN 978-973-725-999-8, 241p.

Doctrinal and practical approaches to corruption offences

- Boroi A. (coord.), *Drept penal al afacerilor*, ed. a 4-a, Editura All Beck, Bucureşti, 2006
Dungan P., Medeanu T., Paşa V., *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968*, Vol. II, Universul Juridic, Bucureşti, 2012
Dobrinoiu V., Conea N., *Drept penal. Partea specială*, vol. II, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2000
Dinuică D., Guiu M.K., *Luarea de mită în noul Cod penal*, în Revista Universul Juridic nr. 6, iunie 2015, pp. 45-53.
Toader T., *Drept penal. Partea specială*, Suport de curs, Manuscris, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iaşi, Facultatea de Drept, 2008
Diaconescu Gh., Dinuică D., Ketty-Guiu M., Bică Gh., Duvac C., *Drept penal. Partea specială*, Editura Fundației România de Maine, Bucureşti, 2007